

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

ruimte *in* _____ regels

HANDVATTEN VOOR GOED
EN INNOVATIEF ONDERWIJS
MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Toezicht op het mbo	8
3	Kwalificaties en keuzedelen	14
4	De praktijkcomponent van de beroepsopleiding	22
5	Toelatingsrecht	28
6	Onderwijstijd	38
7	Examinering en diplomering	46
8	Bekostiging	58
	Begrippenlijst	66
	Wilt u meer weten?	70

Inleiding

Natuurlijk zijn er regels. Maar die regels zijn juist bedoeld om kaders te bieden waarbinnen kwalitatief goed en innovatief onderwijs verzorgd kan worden.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

‘Ruimte in regels’. Het klinkt tegenstrijdig, maar is dat niet. De wet- en regelgeving voor het mbo-onderwijs laat ruimte aan de mbo-instelling én onderwijsteams om het onderwijs in te richten zoals zij dat goed vinden. Om meer duidelijkheid te geven over deze ruimte is besloten om te komen met de brochure die voor u ligt.

In 2018 is de eerste versie van deze brochure uitgegeven. De afgelopen jaren zijn er wijzigingen doorgevoerd in de wet- en regelgeving. In de versie die voor u ligt zijn deze wijzigingen doorgevoerd. Het doel blijft hetzelfde: Onderwijsprofessionals in het mbo inzicht geven in de kaders die de wet- en regelgeving stelt en inzicht geven in de ruimte die de onderwijsteams hierbij hebben. Wet- en regelgeving laat vaak ruimte over voor invulling en is juist niet bedoeld om alles dicht te regelen. Veel onderwijsteams vinden echter dat hun mbo-school ‘aan de veilige kant’ gaat zitten bij de invulling van de ruimte die er is, waarmee niet altijd wordt bijgedragen aan de doelen van het mbo. Dat is niet nodig, vinden zowel het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) als de Inspectie van het Onderwijs (inspectie). Wij hopen dan ook dat u als onderwijsprofessional op basis van deze brochure of vanuit uzelf, een goed gesprek hierover aanwakkert binnen uw team en school!

Deze brochure is tot stand gekomen door samenwerking tussen het ministerie van OCW, de inspectie, de MBO Raad, de NRTO, het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering, de beroepsvereniging voor mbo-opleiders (BVMBO) en de Algemene Onderwijsbond (AOB).

We zijn ons ervan bewust dat we in deze brochure niet alle mogelijke vragen beantwoorden en dat wet- en regelgeving niet stilstaat. Achteraan in de brochure vindt u dan ook tips. Eén lijstje voor als u meer informatie zoekt en één lijstje met manieren om laagdrempelig op de hoogte te blijven van veranderingen in de wet- en regelgeving.

De gesprekken met onderwijsteams hierover waren zeer verhelderend voor ons. We blijven daarom graag met u in gesprek. Bijvoorbeeld via 'Denk mee met OCW', een evenement dat twee keer per jaar plaatsvindt, waarbij het ministerie van OCW graag met geïnteresseerde docenten in gesprek gaat over actuele beleidsdilemma's. Ook hierover vindt u achterin deze brochure meer informatie.

Leeswijzer

De brochure start met een beknopte uitleg over het toezicht. Daarna is de brochure ingedeeld in verschillende thema's. Per thema starten we met een inleiding over waarom dit thema relevant is. Daarna staan er vragen van onderwijsteams die we hebben opgehaald, met een antwoord. Er is ook aandacht voor welke regelgeving er wél is. Daarmee willen we u niet het gevoel geven dat alles is dicht geregeld, maar juist inzicht geven in de randvoorwaarden en daarmee de ruimte voor eigen keuzes en initiatieven. We geven hier dan ook geen voorbeelden van manieren waarop iets 'innovatief' geregeld kan worden. Er is namelijk altijd meer dan één manier, afhankelijk van de (regionale) situatie en visie van de opleiding en mbo-school. Bovendien willen we niet de indruk wekken dat die manier de enige is of het beste is. U als onderwijsprofessional, met uw onderwijsteam, kunt zelf het beste inschatten wat bij uw onderwijs en studenten past en dat als uitgangspunt gebruiken. U kent de situatie namelijk als geen ander. De regelgeving kan dan een toetsingskader zijn in plaats van richtinggevend.

Uitgangspunt voor de teksten in deze brochure is het bekostigd onderwijs. Veel daarvan is echter ook van toepassing op het niet-bekostigd onderwijs. We hebben in de tekst vermeld wanneer die niet van toepassing is op het niet-bekostigd onderwijs.

“

Natuurlijk, regels lopen soms achter op de rappe ontwikkelingen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Om toekomstbestendig onderwijs te blijven bieden, is het essentieel om de ruimte in regels te vinden en te nemen. Vooral als deze regels de initiële bedoeling niet meer dienen!

Beleidsmedewerker Kennispunt MBO

Toezicht op het mbo

We benadrukken het belang van een veilig en positief leerklimaat. Docenten spelen hierin een belangrijke rol door hun studenten te ondersteunen en aan te moedigen, zodat zij het beste uit zichzelf kunnen halen.

Inspecteur, Toezicht mbo onderwijs, Inspectie van het Onderwijs

De inspectie zet zich in voor beter onderwijs voor alle studenten. Zij wil zorgen dat studenten op mbo-scholen kunnen rekenen op onderwijs van voldoende kwaliteit. Daarom onderzoekt de inspectie of de basiskwaliteit op orde is volgens de wettelijke eisen. Zij bezoekt elk bestuur tenminste eens in de vier jaar. Ook stimuleert de inspectie besturen om de kwaliteit verder te verbeteren door te kijken naar de ambities. Als een bestuur goed presteert, is er minder aanleiding voor de inspectie om alles te onderzoeken. Dit zorgt voor toezicht dat proportioneel en op maat is. Als er risico's geconstateerd worden in de kwaliteit, bijvoorbeeld omdat de onderwijsresultaten achterblijven of studenten ontevreden zijn, dan bespreekt de inspectie dit met het bestuur. Dit kan aanleiding zijn voor de inspectie om een opleiding te onderzoeken.

Effectief toezicht voor beter onderwijs

De inspectie vraagt het bestuur om informatie aan te leveren over de onderwijs- en financiële kwaliteit. Daarbij sluit de inspectie aan op de wijze waarop de mbo-instelling werkt. Als de informatie niet op papier of digitaal beschikbaar is, zal deze informatie tijdens gesprekken mondeling opgevraagd worden. Het kan zijn dat het bestuur hiervoor een bijdrage vraagt van een onderwijsteam. De school neemt hierin dan het voortouw. Dus het is niet nodig om speciaal voor de inspectie zaken op schrift te stellen.

Daarnaast heeft de inspectie al eigen gegevens over de school.¹ Op basis van deze informatie wordt bepaald wat het uiteindelijke onderzoeksprogramma wordt en welke onderwerpen aan bod komen tijdens het bezoek. Tijdens het inspectiebezoek kunnen lessen bezocht worden en spreken de inspecteurs met een aantal docenten. Soms denken docenten dat ze van alles moeten vastleggen speciaal voor de inspectie. Dit is in de meeste gevallen niet zo. Deze brochure brengt in kaart wat volgens wet- en regelgeving echt nodig is om verantwoording over te geven.

Soorten onderzoek

Tijdens het vierjaarlijks onderzoek voert de inspectie **verificatie-activiteiten** uit om vast te stellen in hoeverre het bestuur voldoende zicht en grip heeft op de onderwijs- en financiële kwaliteit. Tijdens deze verificatie-activiteiten kan de inspectie spreken met de onderwijsteams over bijvoorbeeld de begeleiding van studenten of de examinering. Ook kunnen lessen bezocht worden.

Daarnaast kan tijdens het vierjaarlijkse onderzoek bij opleidingen een **kwaliteitsonderzoek** plaatsvinden bij opleidingen waar de inspectie risico's ziet, bijvoorbeeld als de onderwijsresultaten achterblijven of na signalen.

Ook kunnen er nog **herstelonderzoeken** plaatsvinden. Dan stelt de inspectie vast of eerder geconstateerde tekortkomingen zijn hersteld.

Daarnaast voert de inspectie **thema-onderzoeken** uit ten behoeve van het stelseltoezicht. Deze onderzoeken voert de inspectie niet altijd tegelijkertijd uit met het vierjaarlijks onderzoek. Denk bijvoorbeeld aan de thema's als stagediscriminatie en basisvaardigheden. Een van de belangrijkste doelen van dit type onderzoek is het verbeteren van de kwaliteit van het Nederlandse onderwijsstelsel. Hierover publiceert de inspectie jaarlijks in de Staat van het Onderwijs.

Meer informatie over deze verschillende typen onderzoek vindt u in het Onderzoekskader 2021 voor het toezicht op het middelbaar beroepsonderwijs (hierna korten we dit af tot: onderzoekskader). U vindt de link achteraan in dit hoofdstuk.

Wat onderzoekt de inspectie?

Het Onderzoekskader omvat twee waarderingskaders: één voor besturen en één voor opleidingen. Deze waarderingskaders hebben de volgende kwaliteitsgebieden:

Waarderingskader voor **besturen**:

- Besturing, kwaliteitszorg en ambitie

¹ De inspectie gebruikt cijfers die zij krijgt van de Dienst Uitvoering Onderwijs en openbare gegevens zoals de resultaten van de JOB-enquête over studenttevredenheid en het Centraal Bureau van Statistiek.

Waarderingskader voor opleidingen:

- Onderwijsproces
- Veiligheid en schoolklimaat
- Borging en afsluiting
- Onderwijsresultaten
- Sturen, kwaliteitszorg en ambitie opleidingen

Deze kwaliteitsgebieden bestaan op hun beurt uit standaarden. Bij elk onderzoek kan de inspectie een selectie van kwaliteitsgebieden en/of standaarden maken. De inspectie onderzoekt dus niet altijd elk kwaliteitsgebied en elke standaard, maar kiest voor maatwerk. Dit hangt mede af van de toezichthistorie en de wijze waarop de school verantwoording aflegt.

Bij haar onderzoeken sluit de inspectie zoveel mogelijk aan bij de wijze waarop de mbo-instelling georganiseerd is, en bij wat er speelt binnen de mbo-instelling. Tijdens een startgesprek wordt dit besproken met het bestuur. Daarna bepaalt de inspectie welke documenten van de mbo-instelling zinvol zijn voor het onderzoek. De vuistregel hierbij is dat er gebruik wordt gemaakt van de documenten die reeds aanwezig zijn binnen de mbo-instelling. Denk hierbij aan het jaarverslag van de school, teamplannen of bijvoorbeeld (zelf)evaluaties. Tijdens het onderzoek worden gesprekken gevoerd met diverse medewerkers en organen van de mbo-instelling. Het programma hiervoor stemt de inspectie af met de contactpersoon van de mbo-instelling.

We willen dat het bestuur en de opleidingen zich niet alleen herkennen in onze oordelen en bevindingen, maar ook aanknopingspunten zien om de onderwijskwaliteit nog verder te verhogen.

Directeur Toezicht middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs, Inspectie van het Onderwijs

Zie voor meer informatie over de inspectie en haar werkwijze:

- Meer uitleg en een video over het onderzoekskader 2021:
<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderzoekskader-2021-wat-is-er-veranderd>
- De onderzoekskaders, onder andere van het mbo:
<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderzoekskaders>

Het toezicht voor niet-bekostigde instellingen wijkt op sommige punten af van het toezicht voor bekostigde mbo-scholen. Meer informatie hierover is terug te vinden in het onderzoekskader.

Kwalificaties en keuzedelen

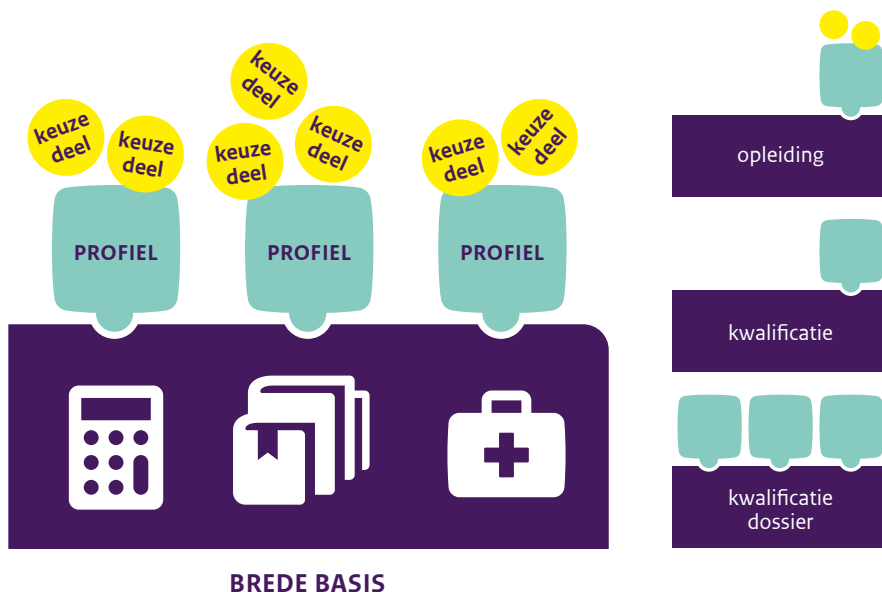

Met keuzedelen hebben we de ruimte om sneller in te spelen op actuele ontwikkelingen in de regio.

Teamleider mbo-instelling

Met ingang van het studiejaar 2016/2017 is de herziene kwalificatiestructuur in werking getreden. Deze herziene kwalificatiestructuur biedt een samenhangend geheel van herkenbare en uitvoerbare kwalificaties die door vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en het beroepsonderwijs samen tot stand zijn gebracht.

Elke opleiding bestaat uit een basisdeel, een profieldeel en één of meerdere keuzedelen. Het basisdeel en het profieldeel in de mbo-opleiding vormen samen de kwalificatie. De kwalificatie beschrijft de eisen waaraan een student moet voldoen, om het betreffende beroep uit te kunnen oefenen. Daarnaast volgt elke student keuzedelen. Keuzedelen zijn een verrijking van de kwalificatie. Keuzedelen vormen ongeveer vijftien procent van de totale mbo-opleiding. Dit geldt zowel voor opleidingen binnen de beroepsopleidende leerweg (BOL) als beroepsbegeleidende leerweg (BBL). Elke student kan keuzedelen kiezen die passen bij hem of haar, zodat dit deel van de opleiding flexibel is. De eisen voor de kwalificaties en de keuzedelen vormen samen de inhoudelijke basis van de opleiding en beschrijven waar een student aan moet voldoen voor het behalen van het diploma.

Op verschillende manieren is er ruimte voor uw inbreng. Het is mogelijk om u, via de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven (SBB), uit te spreken over de inhoud van kwalificaties. Verder zijn de kwalificaties vaak algemeen beschreven, zodat er ruimte is voor de doorvertaling naar het onderwijsprogramma. Verder is er bijvoorbeeld ruimte doordat het onderwijsteam zelf bepaalt hoe de keuzedelen georganiseerd worden. Zo kunt u samenwerken met andere opleidingen bij het aanbieden van keuzedelen, en ook zelf bepalen hoeveel uur (begeleide onderwijstijd, beroepspraktijkvorming (BPV) en/of zelfstudie) een student aan een keuzedeel moet besteden. Daarnaast is er veel maatwerk voor de student mogelijk om hem een uitgebreid en passend aanbod aan keuzedelen te bieden.

In dit hoofdstuk gaan we in op de veel gestelde vragen van onderwijsteams over de keuzedelen en kwalificaties. Er zijn ook veel vragen gesteld over de examinering van de keuzedelen. Deze worden beantwoord in het hoofdstuk 'Examinering en diplomering'.

vraag > Hoe komen kwalificaties en keuzedelen tot stand?

antw. > De kwalificaties en keuzedelen worden ontworpen door en besproken in de sectorkamers van de SBB. Er zijn negen sectorkamers, zoals de sectorkamers 'Techniek en gebouwde omgeving', 'Zorg, welzijn en sport' en 'Handel'. Zij houden zich bezig met de inhoud van alle kwalificaties en keuzedelen die in hun sector vallen. Aan de sectorkamers nemen afgevaardigden van zowel het beroepsonderwijs als het relevante bedrijfsleven deel. De minister van OCW stelt de opleidingsdomeinen, kwalificatie(dossier)s en keuzedelen op advies van de SBB vast. Voor keuzedelen gebeurt dat vier keer per jaar, waardoor zo nodig snel ingespeeld kan worden op wijzigingen in de arbeidsmarkt. Inhoudelijk staat de SBB dus aan de basis van de inhoud van de kwalificaties en keuzedelen.

vraag > Kan ik invloed uitoefenen op de totstandkoming van kwalificaties en keuzedelen?

antw. > Het initiatief voor een kwalificatie en voor een keuzedeel kan komen van een sectorkamer of vanuit een mbo-instelling, bedrijf of brancheorganisatie. Ziet u mogelijkheden en hebt u een idee voor een kwalificatie of een keuzedeel, dan kunt u een [voorstel](#) bij de SBB doen. [Op de website van de SBB](#) kunt u informatie vinden hierover voor zowel de kwalificaties als de keuzedelen. Ook vindt u op deze site nadere uitleg over de mogelijkheden en te volgen procedures.

vraag > Hoeveel uur moet de student aan keuzedelen besteden?

antw. > De omvang van de keuzedeelverplichting wordt bepaald door de soort opleiding. Het onderwijs voor keuzedelen kan bestaan uit begeleide onderwijstijd (bot), beroepspraktijkvorming (bpv) en zelfstudie. De keuzedeelverplichting per opleiding is als volgt:

Kwaliteit	Soort opleiding	Keuzedeelverplichting (studielast)
Niveau 1	Entreeopleiding	240 studiebelastingsuren
Niveau 2	Basisberoepsopleiding	480 studiebelastingsuren
Niveau 3	Vakopleiding	720 studiebelastingsuren
Niveau 4	Middenkaderopleiding	720 studiebelastingsuren
Niveau 4	Specialistenopleiding	240 studiebelastingsuren

De aangegeven studiebelastingsuren zijn een indicatie. Het is een richtlijn voor ontwikkelaars die de keuzedelen ontwikkelen, lesmaterialen maken en de opleiding inrichten. Het is geen norm voor het onderwijs. De vertaling naar onderwijs is de verantwoordelijkheid van de mbo-instelling. Dit geldt ook voor het programmeren en kunnen laten volgen van de keuzedelen over de jaren van de opleiding. Er is dus ruimte voor maatwerk.

Mbo-scholen hebben de mogelijkheid om af te wijken van de keuzedeelverplichting in het kader van persoonlijke, culturele of levensbeschouwelijke vorming. Als hier invulling aan wordt gegeven, mag de mbo-instelling 240 uur in mindering brengen op het aantal studiebelastingsuren in de keuzedeelverplichting. Door deze mogelijkheid tot afwijken kan een mbo-instelling met een christelijke grondslag in het onderwijsprogramma bijvoorbeeld aandacht besteden aan religie. Indien een mbo-instelling hiervan gebruik maakt, moet dit gemotiveerd worden aangegeven in het bestuursverslag. De entreeopleidingen en de specialistenopleidingen zijn van deze mogelijkheid uitgezonderd (WEB 6.1.2a).

De studiebelastingen die voor keuzedelen staan, zijn geen norm voor de inrichting van het onderwijs. Het is aan het team om te bepalen hoe het onderwijs voor het keuzedeel wordt ingericht.”

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Mbo-scholen kunnen studenten bovendien de mogelijkheid bieden om extra keuzedelen te volgen náást de keuzedelen die vallen onder de keuzedeelverplichting van de opleiding. Ook hier is maatwerk dus zeker mogelijk.

vraag > Hoeveel keuze moeten we onze studenten bieden?

antw. > U kunt zelf uit het register keuzedelen kiezen welke keuzedelen u opneemt in het aanbod van de school. Daarbij geldt wel de zogenaamde ‘aanbodverplichting’. De aanbodverplichting voor scholen houdt in dat scholen studenten daadwerkelijk een keuze moeten bieden. Er moet dus iets te kiezen zijn voor de student. Dit betekent dat de student gedurende de opleiding ten minste een keuze moet kunnen maken tussen meerdere keuzedelen.

De mbo-instelling kan zelf bepalen of de student:

1. de keuze krijgt uit losse keuzedelen en/of;
2. ‘pakketten’ van keuzedelen kan kiezen (vaak configuraties genoemd).

De student en de mbo-instelling moeten in onderling overleg bepalen in welke volgorde de student de keuzedelen uit een ‘pakket’ doet. Dit blijft maatwerk en hangt samen met de programmeerbaarheid binnen een mbo-instelling.

Om de student maximale keuzevrijheid te bieden, kunnen mbo-scholen ook onderling afspraken maken over het ‘uitwisselen’ van studenten voor keuzedelen of het gezamenlijk aanbieden van keuzedelen.

vraag > Mag een student ook keuzedelen volgen die niet aan de kwalificatie zijn gekoppeld?

antw. > Studenten kunnen naast gekoppelde keuzedelen ook bij de mbo-instelling een verzoek indienen om een niet-gekoppeld keuzedeel te mogen volgen. Het moet dan wel gaan om een keuzedeel dat gekoppeld is aan een andere kwalificatie die door de mbo-instelling wordt aangeboden. De mbo-instelling moet de student over deze mogelijkheid informeren. De student kan bij een

dergelijk verzoek dus putten uit het hele actuele keuzedelenaanbod van de mbo-instelling. Een voorwaarde is dat het keuzedeel niet overlapt met één of meer onderdelen van de kwalificatie van de opleiding. Met het volgen van zo'n niet-gekoppeld keuzedeel wordt door de student invulling gegeven aan de keuzedeelverplichting.

Een mbo-instelling kan het verzoek van de student alleen afwijzen als er sprake is van overlap met de kwalificatie die de student volgt, of om organisatorische redenen. Indien de mbo-instelling het verzoek van de student om een niet-gekoppeld keuzedeel te mogen volgen niet honoreert, moet zij motiveren wat hiervoor de reden is.

NB. In de Veranderaanpak keuzedelen in 2019 heeft de minister aangekondigd dat keuzedelen ontkoppeld gaan worden. Dit vraagt een wetswijziging. In de tussentijd worden nieuwe keuzedelen niet meer gekoppeld. Meer informatie vindt u [hier](#).

vraag > Welke regels gelden voor keuzedelen in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl)?

antw. > Voor het programmeren van keuzedelen in de bbl gelden dezelfde voorwaarden als in de bol. Aangezien een bbl-student veelal vier dagen in de week binnen een leerbedrijf aan de slag is, maken de mbo-instelling, het leerbedrijf en de student vaak gezamenlijk goede afspraken over hoe invulling wordt gegeven aan de keuzedeelverplichting. Hieruit kan de afspraak volgen dat het keuzedeel in het leerbedrijf gevolgd wordt. Vanuit de regelgeving is hiertoe alle ruimte. Deze afspraak wordt vastgelegd in de praktijkovereenkomst.

Meer informatie

- Meer informatie over de SBB vindt u op de website van de SBB: [Over SBB \(s-bb.nl\)](https://www.sbb.nl)
- Op de website van de SBB vindt u ook het register waarin alle kwalificaties en keuzedelen zijn opgenomen [MijnSBB - Kwalificatieregister \(s-bb.nl\)](https://www.sbb.nl)

“

Door keuzedelen kunnen scholen snel inspelen op veranderingen op de arbeidsmarkt. Keuzedelen zijn bedoeld als een persoonlijke verrijking op de kwalificatie die bovendien snel en flexibel programmeerbaar zijn.

Beleidsmedewerker Kennispunt MBO

De praktijk-
component van
de beroeps-
opleiding

Een belangrijk deel van een beroepsopleiding is het leren in de praktijk, de beroepspraktijkvorming (bpv). In het mbo kennen we drie aparte leerwegen met een verschillende mate van praktijkleren: de beroepsopleidende leerweg (bol), de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) en de derde leerweg. Daarnaast is het mogelijk om studenten onderwijs te laten volgen via een gecombineerde leerweg bol-bbl.

Het naast elkaar bestaan van verschillende leerwegen, kan als grote kracht van het Nederlandse middelbaar beroepsonderwijs worden gezien. Het onderwijs sluit hiermee goed aan op de uiteenlopende behoeftes die er zijn tussen studenten. Bol en bbl zijn tot op zekere hoogte communicerende vaten, waarbij de instroom in de bol toeneemt gedurende laagconjunctuur en de instroom in de bbl juist stijgt tijdens hoogconjunctuur. Zo is er binnen het systeem ruimte om in te spelen op de vraag vanuit de arbeidsmarkt en rekening te houden met de stand van de economie.

Ondanks de sterke kanten van het systeem, komen er vanuit het onderwijs in toenemende mate vragen over het onderscheid tussen deze twee leerwegen. Er zijn bol-opleidingen die grotendeels in de praktijk plaatsvinden. Ook zijn er opleidingen die graag hun studenten zouden willen laten starten in een bol-traject, maar de tweede helft zouden willen laten plaatsvinden in de bbl. De regelgeving biedt ruimte voor deze variatie aan praktijkleren. Of om nauw samen te werken met het bedrijfsleven via publiek-private samenwerking.

NPAUK

CNC-FA

vraag > Hoe wordt een leerbedrijf erkend?

antw. > De SBB heeft als wettelijke taak om leerbedrijven te erkennen in Nederland en het buitenland. Bedrijven die aan de eisen in het erkenningsreglement [erkeningsreglement](#) voldoen, kunnen erkend leerbedrijf worden. De SBB kan ook bedrijven in het buitenland erkennen als leerbedrijven.

Voor een erkend leerbedrijf is het belangrijk dat:

- De werkzaamheden moeten passen bij de opleiding van de student: bij de kwalificatie of onderdelen daarvan.
- De student begeleiding krijgt van een bekwame praktijkopleider. De eisen die aan de begeleider worden gesteld zijn ook in het erkenningsreglement van de SBB te vinden.
- De werkplek voldoet aan algemene veiligheidseisen en sociale veiligheid.

Leerbedrijven zijn zelf verantwoordelijk voor het borgen van bovenstaande criteria. De adviseur praktijkleren van SBB erkent het leerbedrijf op basis van deze criteria. Indien uw student een stage wil lopen bij een nog niet erkend bedrijf, kan dat bedrijf een aanvraag doen bij de SBB. Binnen 10 werkdagen neemt de SBB dan contact op, om het verdere verloop van erkenning door te nemen.

vraag > Hoe weet ik voor welk deel van de kwalificatie het leerbedrijf is erkend?

antw. > Het is mogelijk dat een leerbedrijf erkend wordt voor één of meerdere kwalificaties. Het is daarnaast mogelijk dat SBB het leerbedrijf heeft erkend voor een deel van een kwalificatie.

Erkennen voor delen van een kwalificatie gebeurt vooral voor de entreekwalificaties, maar ook bij een kwalificatie op niveau 4 leidinggevende, waarvoor het wenselijk is om eerst met de voeten in de klei te leren. De leidinggevende leert dan het vak (bijv. timmeren) in een leerbedrijf dat erkend is voor niveau 2 of 3, voordat hij gaat leidinggeven in een bedrijf dat erkend is voor leidinggevende. Het leerbedrijf niveau 2 wordt dan erkend voor een deel van de kwalificatie niveau 4. De adviseur praktijkleren van de SBB beoordeelt tijdens het erkenningsgesprek welke kerntaken en werkprocessen geleerd kunnen worden in het leerbedrijf. In veel gevallen kunnen echter alle essentiële kerntaken en werkprocessen van een kwalificatie geleerd worden binnen een leerbedrijf.

Alle kerntaken en werkprocessen die mogelijk zijn binnen dit leerbedrijf worden vastgelegd en zichtbaar gemaakt voor studenten en mbo-scholen op www.stagemarkt.nl en www.leerbanenmarkt.nl. Het is de verantwoordelijkheid van de mbo-instelling om op basis van deze informatie en in overleg met de student, te bepalen welke bpv-opdrachten het best bij welk leerbedrijf kunnen worden gedaan. Indien dit bij één leerbedrijf niet mogelijk is, kan er worden gekozen voor meerdere stageplekken en dus mogelijk meerdere leerbedrijven.

Erkenning van een leerbedrijf is gericht op (een deel van) het onderwijs. De erkenning betekent dus niet per se dat het leerbedrijf geschikt is voor het afnemen van een examen. Hiervoor heeft de school zelf een verantwoordelijkheid.

Een student in een bol-opleiding, kan zijn opleiding afmaken in de bbl of vice versa. Overschrijven is altijd mogelijk, als dat het beste is voor de student.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

vraag > Hoe verhoudt de verantwoordelijkheid van het leerbedrijf zich tot de verantwoordelijkheid van de mbo-instelling voor de beroepspraktijkvorming (bpv)?

antw. > In de praktijkovereenkomst (zie ook het [servicedocument van de MBO Raad](#)) staan de afspraken over de bpv tussen student, mbo-instelling en leerbedrijf. Deze gaan bijvoorbeeld over de begeleiding vanuit de mbo-instelling en het leerbedrijf, de beoordeling en de duur van de stage. Dit geldt zowel voor opleidingen in de bol als in de bbl. Mbo-scholen dragen de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het gehele onderwijs van hun studenten, dus ook voor kwaliteit van de bpv.

Een leerbedrijf kan alleen erkend worden als er binnen het bedrijf de mogelijkheid is om te leren voor de kwalificatie, én als er vakinhoudelijke begeleiding is. De verantwoordelijkheden van mbo-instelling, student, leerbedrijf en SBB staan beschreven in het [BPV Protocol](#).

vraag > Hoe is de verdeling van gemaakte kosten tussen de student, de mbo-instelling en het leerbedrijf tijdens de bpv?

antw. > In het [Stagepact mbo](#) zijn door het ministerie van OCW, werkgevers, MBO Raad, JOB en anderen afspraken gemaakt over de stages. Er zijn ook afspraken gemaakt over kosten. Deze afspraak is als volgt geformuleerd: “We zorgen er daarom voor dat alle studenten een onkostenvergoeding krijgen, die ten minste alle kosten in euro’s omvat die een student moet maken (van het bedrijf of van de wet) om stage te kunnen lopen bij een bedrijf (inclusief reiskosten als deze niet op een andere manier vergoed worden en VOG). Het leerbedrijf betaalt deze onkostenvergoeding”. Deze afspraken zijn inmiddels ook vertaald in het bpv-protocol.

vraag > Welke andere rechten en plichten heeft een erkend leerbedrijf?

antw. > De rechten en plichten van een student (en het leerbedrijf) in de bpv, zijn geregeld in de praktijkovereenkomst, maar soms zijn er ook brancheafspraken vanuit de CAO. Voor het nakomen van brancheafspraken kan de school niet aansprakelijk gesteld worden. Voor bbl studenten die een arbeidscontract hebben, gelden ook de rechten en plichten die daarbij horen.

Leerbedrijven die een bbl-plek aanbieden, kunnen recht hebben op een tegemoetkoming voor de kosten voor de begeleiding van de student, op basis van de [Subsidieregeling praktijkleren](#).

vraag > Zijn er mogelijkheden om gecombineerde trajecten bol-bbl aan te bieden?

antw. > Het is mogelijk om een gecombineerde leerweg aan te bieden, waarin de student gedurende zijn opleiding kan overstappen van bol naar bbl of vice versa. De mboschool stelt vooraf een onderwijsprogramma samen waarin een plan is opgenomen voor de overstap van bol naar bbl of vice versa. Meer informatie vindt u in de handreiking [Gecombineerde leerwegen bol-bbl - Onderwijs en examinering](#).

A large, white, stylized number '5' is centered on a teal background. The number is composed of thick, solid lines. The top bar is horizontal, the left stem is vertical, and the bottom curve is a wide, sweeping arc that extends to the right.

Toelatingsrecht

Het toelatingsrecht is een belangrijk instrument om de student de regie in handen te geven over zijn eigen opleiding.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

De Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo is per 1 augustus 2017 in werking getreden. Deze beoogt studentenuitval in de overstap van het voortgezet onderwijs (vo) naar het mbo te verminderen, de doorstroom te verbeteren en studenten een betere rechtspositie te geven. Hiertoe introduceert de wet vier maatregelen:

1. De invoering van 1 april als landelijke aanmelddatum [WEB artikel 8.0.1, lid 1](#)
2. Automatische toelating van studenten die voldoen aan de nadere vooropleidingseisen, en/of eventuele aanvullende eisen én die zich vóór 1 april hebben aangemeld en daarbij hebben deelgenomen aan eventuele verplichte intake-activiteiten van de school [WEB artikel 8.1.1c, lid 3](#)
3. Het recht op een studiekeuzeadvies bij tijdige aanmelding [WEB artikel 8.0.4, lid 1](#)
4. De invoering van een wettelijk, bindend studieadvies voor studenten van mbo 2-, 3- en 4-opleidingen [WEB artikel 8.1.7a, lid 1](#)

vraag > Wanneer heeft een kandidaat toelatingsrecht?

antw. > Een kandidaat heeft toelatingsrecht indien hij/zij:

1. Voldoet aan de wettelijke inschrijf- en vooropleidingseisen;
2. Zich uiterlijk 1 april voor het betreffende schooljaar heeft aangemeld;
3. De school geen gebruik kan maken van wettelijke weigeringsgronden.

Indien een kandidaat niet aan deze voorwaarden voldoet of indien er een weigeringsgrond is, kán de opleiding de kandidaat weigeren. Dat moet niet en zelfs wanneer een student niet voldoet aan de vooropleidingseisen kan het bevoegd gezag van een mbo-instelling besluiten de student toe te laten. Bijvoorbeeld wanneer het bevoegd gezag om uiteenlopende redenen kan aantonen dat de student het betreffende onderwijsniveau aankan.

vraag > Welke weigeringsgronden zijn er mogelijk wanneer een kandidaat zich aanmeldt voor een entreeopleiding?

antw. > Wanneer een kandidaat aan de inschrijfeisen voldoet kunnen er nog zes weigeringsgronden zijn:

- De kandidaat is nog leerplichting.
- De kandidaat heeft in het vo een diploma gehaald.
- De kandidaat is ongeschikt voor het beroep. In de praktijk zijn dit uitzonderingsgevallen.
- De kandidaat is in de afgelopen twee studie jaren bij een school al ingeschreven geweest voor een entreeopleiding.
- De kandidaat respecteert de grondslag van de school niet.
- De kandidaat heeft voor deze opleiding op deze school al een negatief bindend studieadvies gekregen.

vraag > Welke weigeringsgronden zijn er mogelijk wanneer een kandidaat zich aanmeldt voor een niveau 2, 3 of 4 opleiding?

- Scholen mogen onder bepaalde voorwaarden nadere vooropleidingseisen stellen. Kandidaten die niet aan deze vooropleidingseisen voldoen, mogen worden geweigerd. Het moet vooraf duidelijk zijn hoe de toelatingsprocedure verloopt. De selectie mag alleen op basis van objectieve criteria plaatsvinden.
- De niet-kwalificatieplichtige kandidaat heeft niet deelgenomen aan verplichte intakeactiviteiten. Een kwalificatieplichtige student kan dus niet worden geweigerd op basis van het niet deelnemen aan verplichte intakeactiviteiten.
- Scholen mogen, door de minister gekoppelde opleidingen en onder bepaalde voorwaarden, (opleidingscapaciteit of arbeidsmarktperspectief) vastgestelde aanvullende toelatingseisen stellen. De kandidaat die niet voldoet aan die selectiecriteria mag worden geweigerd.
- Scholen mogen onder vastgestelde voorwaarden een numerus fixus instellen. Bij overaanmelding mogen kandidaten worden geweigerd, zie [WEB artikel 8.1.1c lid 2.](#)
- De school mag een kandidaat die reeds zes jaar ingeschreven heeft gestaan in een mbo-opleiding weigeren als die zich aanmeldt voor een andere opleiding.
- De kandidaat laat door houding en (extreem) gedrag zien, dat hij of zij ongeschikt is voor het beroep.
- De kandidaat die de grondslag van de school niet respecteert (niveau 2) of onderschrijft (niveau 3 en 4) mag onder bepaalde voorwaarden worden geweigerd.
- De school kan vragen aan een kandidaat om de aanmelding voor 1 juli te bevestigen. De kandidaat die dit niet doet, kan worden geweigerd, [WEB artikel 8.1.1.c lid 3.](#)
- De kandidaat heeft voor deze opleiding op deze school al een negatief bindend studieadvies gekregen, zie [WEB artikel 8.1.7a lid 3.](#)

vraag > Welke nadere vooropleidingseisen mogen scholen stellen?

antw. > Nadere vooropleidingseisen hebben betrekking op [WEB artikel 8.2.2.](#) Scholen mogen bij bepaalde opleidingen verplichten dat kandidaten bij de vooropleiding zekere vakken hebben gevolgd om toegelaten te worden. In de praktijk is dit uitsluitend het geval bij door de minister vastgestelde techniekopleidingen in mbo 3 en 4. Voor die opleiding kunnen scholen de eis stellen dat studenten de vakken wiskunde en/of nask hebben gevolgd in de vooropleiding. Meer is niet mogelijk.

vraag > Wanneer mogen scholen een numerus fixus instellen?

antw. > Scholen mogen een numerus fixus instellen bij opleidingen omwille van perspectief op de arbeidsmarkt, tekort aan bpv-plekken en beperkte faciliteiten. Het advies is om hier wel terughoudend in te zijn. Scholen dienen in het toelatingsbeleid, uiterlijk op 1 februari, duidelijk te maken hoe de toelatingsprocedure verloopt. De daadwerkelijke selectie mag alleen op basis van objectieve criteria plaatsvinden.

vraag > Wanneer is er sprake van ongeschiktheid voor het beroep?

antw. > De examencommissie kan slechts in uitzonderlijke gevallen het oordeel vellen dat de kandidaat ongeschikt is voor de uitoefening van de toekomstige beroepsuitoefening. Dit kan alleen als de student zich dermate heeft gedragen of geuit op een manier, dat van hem of haar niet wordt verwacht het beroep te kunnen uitoefenen, of een gevaar vormt voor zichzelf en/of voor anderen. Voorts kan het bevoegd gezag of het bevoegd gezag van een andere school die dezelfde of verwante opleiding verzorgt, het besluit nemen om de student niet voor de betreffende opleiding in te schrijven (WEB artikel 8.1.7b).

vraag > Wanneer kan een kandidaat worden geweigerd omdat hij of zij niet voldoet aan aanvullende selectiecriteria?

antw. > De school moet zich houden aan de regeling aanvullende eisen bij een aantal in de wet vastgestelde opleidingen. Voor het overgrote deel van de opleidingen is er geen ruimte voor extra toelatingscriteria. Ook hier geldt weer dat de school vooraf, uiterlijk op 1 februari, duidelijk maakt wat de drempel van die criteria is, en hoe de toelatingsprocedure verloopt.

vraag > Onder welke voorwaarden mogen scholen aanvullende eisen aan de bekwaamheid van kandidaten stellen? Wat voor aanvullende eisen kunnen dat zijn?

antw. > Aanvullende eisen hebben betrekking op WEB artikel 8.2.2a. Voor welke opleidingen dit geldt en op welke gronden eisen gesteld kunnen worden, is vastgelegd in een ministeriële regeling. De eisen dragen eraan bij dat de studenten die in de betreffende opleiding starten, de juiste bagage hebben om de opleiding succesvol af te ronden. Het is een mogelijkheid en dus geen verplichting: de school mag bepalen of ze deze eisen ook daadwerkelijk stelt. De school geeft in haar toelatingsbeleid aan, welke aanvullende eisen worden gesteld en aan welke norm de student dient te voldoen en hoe deze wordt getoetst.

vraag > Wat moet de mbo-instelling bieden aan studenten die niet voldoen aan de toelatingscriteria?

antw. > Er bestaat een vangnet voor nog kwalificatieplichtige studenten. Indien een kwalificatieplichtige student geen toelatingsrecht heeft (er zijn weigeringsgronden), en de opleiding wil van deze weigeringsgronden gebruik maken, dan is de mbo-instelling verplicht deze student een andere opleiding aan te bieden waar hij ingeschreven kan worden, rekening houdend met zijn voorkeuren. Voor beroepscolleges geldt de verplichting om dit vangnet te bieden overigens niet.

vraag > Hoe zit het met de minimumleeftijd en toelatingsrecht bij niveau 2, 3 of 4 opleidingen?

antw. > Voor de bbl geldt dat de kandidaat minimaal 16 jaar oud moet zijn en niet meer onder de leerplicht valt. Dat wil zeggen: kandidaten die ouder zijn dan 16 jaar, kandidaten die minimaal 12 volledige schooljaren hebben gevolgd of vrijgesteld zijn van leerplicht door de leerplicht-

ambtenaar. Voor bol opleidingen geldt in principe geen minimumleeftijd. Dit betekent voorts dat scholen niet zomaar de minimumleeftijd mogen ophogen naar bijvoorbeeld 18 jaar.

vraag > Hoe zit het met de minimumleeftijd en toelatingsrecht bij entreepopleidingen?

antw. > Dit heeft te maken met de wet Leerplicht. In beginsel zijn jongeren leerplichtig tot aan het einde van het schooljaar waarin ze 16 jaar zijn geworden óf tot aan het einde van het schooljaar na afloop waarvan de jongere ten minste twaalf volledige schooljaren één of meer scholen heeft bezocht. In dat laatste geval is het denkbaar dat de jongere nog geen 16 jaar is. In dat geval kan de student dus gewoon instromen bij een entreepopleiding.

vraag > Wat zijn de redenen en voorwaarden om een ‘ numerus fixus’ in te stellen?

antw. > Het schoolbestuur van een mbo-instelling kan ervoor kiezen om voor bepaalde opleidingen het aantal studenten te beperken, vanwege beperkte opleidingscapaciteit of vanwege de kansen op de arbeidsmarkt. Aan het stellen van een numerus fixus zijn voorwaarden verbonden.

De mbo-instelling moet namelijk in haar toelatingsbeleid vóór 1 februari voorafgaand aan de start van de opleiding duidelijk maken, hoe zij omgaat met de numerus fixus en dit duidelijk communiceren aan toekomstige studenten. Denk hierbij aan de volgende informatie:

- Het aantal beschikbare opleidingsplaatsen; en
- De wijze waarop toewijzing van de plekken plaatsvindt. Bijvoorbeeld op volgorde van aanmelding, regionale doorstroom, loting, interne doorstroom, etc. De toewijzing mag alleen plaatsvinden op basis van niet-kwalitatieve criteria. Toewijzing op basis van motivatie, vaardigheden of eerder behaalde cijfers mag dus niet.

vraag > Mogen we bij de aanmelding van een student al vragen om een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) als de student die later in de opleiding nodig heeft?

antw. > Nee, de VOG mag geen eis voor toelating zijn. De belangrijkste reden is dat bij jongeren tot 23 jaar in de meeste gevallen slechts twee jaar wordt teruggekeken op het strafblad. Een jongere die bij aanmelding in april wordt geweigerd, omdat hij of zij geen VOG kan overhandigen, zou in oktober of november van dat jaar, als hij of zij voor het eerst stage gaat lopen, wel een VOG kunnen krijgen en de opleiding dan toch kunnen volgen. Bij de voorlichting over de opleiding is het wel belangrijk om toekomstige studenten te wijzen op de VOG voor aanvang van de stage of bij het zoeken van een baan na de opleiding. Bovendien mag er alleen een VOG worden aangevraagd voor een concrete functie zoals een baan, vrijwilligerswerk of stageplek. Hiervan is bij een inschrijving aan een mbo-instelling geen sprake.²

vraag > Wanneer moet een bbl-student een bpv-plek gevonden hebben?

antw. > Als een student bij zijn aanmelding nog geen beroepspraktijkvormingsovereenkomst met een erkend leerbedrijf heeft, mag de student niet worden geweigerd, ook niet in de bbl. De student én de mbo-instelling hebben vanaf 1 april immers nog een aantal maanden om een bpv-plek te zoeken. Daarbij heeft de mbo-instelling de verplichting om de student te helpen

² Voor meer precieze uitleg over de VOG in relatie tot de toelatingwet, kunt u kijken bij de [veelgestelde vragen](#) over toelatingsrecht die beschikbaar zijn op de website van het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering.

in zijn zoektocht naar een bpv-plek. De school mag zelf beleid ontwikkelen waarin wordt vastgelegd wanneer de student van de opleiding verwijderd mag worden. Bijvoorbeeld na vier weken geen stageplek, wordt de verwijderingsprocedure gestart. Deze verwijderingsprocedure moet aan dezelfde eisen voldoen als uitschrijving op basis van andere gronden. De mbo-instelling heeft, indien het een kwalificatieplichtige student betreft, dan gedurende acht weken de plicht om de student te ondersteunen bij de overstap naar een andere geschikte opleiding of dezelfde opleiding op een andere school, zoals de bol-variant van de betreffende opleiding.

Voor het bindend studieadvies moet de verslaglegging vooral nauwkeurig zijn indien een student mogelijk een negatief advies gaat ontvangen. Zo lang het goed gaat met de studievoortgang van de student, kan de verslaglegging beperkter zijn. Als het voor opleiding én student maar duidelijk is hoe het er voor staat.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

vraag > Wat is het BSA?

antw. > Vanuit het perspectief van scholen is het BSA een instrument om een student met toelatingsrecht naar een andere opleiding te begeleiden als deze op basis van onvoldoende studievoortgang overduidelijk niet op de juiste plek zit. Vanuit het perspectief van studenten biedt het BSA recht op goede begeleiding en het recht om geïnformeerd te worden over de studievoortgang.

De regeling BSA bestaat uit drie onderdelen

1. Begeleiding: het BSA helpt bij het positioneren en structureren van studievoortgangsgesprekken in het eerste jaar;
2. Verplicht studieadvies: de school is verplicht om studenten in het eerste jaar een studieadvies te geven; en
3. Mogelijk bindende consequenties: de school *má*g een bindende consequentie toekennen aan een negatief studieadvies. Dit hoéft niet, de school kan zelfs in het beleid opnemen dat nooit te doen.

De term BSA is daarmee enigszins misleidend, omdat de suggestie wordt gewekt dat een BSA altijd bindende consequenties zou hebben. Met het BSA wordt juist de gehele procedure, inclusief begeleiding en het verplichte advies met mogelijk bindende consequenties bedoeld.

vraag > Wat is de bedoeling van het BSA?

- antw. >**
- Ervoor zorgen dat de student met de juiste begeleiding een passende opleiding kan voltooien;
 - Studenten ondersteunen in hun ontwikkeling via studievoortgangsgesprekken;
 - Tijdig advies geven over benodigde extra inzet van de student;
 - Handvat voor scholen en studenten om tijdig met elkaar in gesprek te gaan;
 - Voorkomen van voortijdig schoolverlaten en instrument om te voorkomen dat studenten vastlopen op een niet-passende opleiding.

vraag > Wanneer kan er een (bindend) studieadvies (op basis van studievoortgang) worden gegeven?

- antw. >**
- De wet bepaalt deze termijnen, namelijk:
 - Bij een éénjarige opleiding tussen de derde (november) en vierde maand (december) van de opleiding; en
 - Bij meerjarige opleidingen na 9 maanden (mei), maar voor het eind van het eerste studiejaar (augustus).
 - Sommige opleidingen hebben tussentijdse instroommomenten. In deze gevallen dienen de wettelijke termijnen alsnog te worden aangehouden.

vraag > Wat zijn de voorwaarden om een (bindend) studieadvies te geven?

- antw. >** Iedere student krijgt één keer per opleiding, in het eerste jaar van de opleiding een wettelijk studieadvies, op basis van studievoortgang. Dit studieadvies kan positief of negatief zijn. Een positief advies mag mondeling worden afgegeven, maar het is raadzaam om dit schriftelijk te doen. Anders herkennen studenten het advies niet als zodanig. Een negatief advies moet schriftelijk worden verstrekt, voorafgegaan door een schriftelijke waarschuwing met een redelijke verbetertermijn en bijbehorende verbeterafspraken.

Een negatief advies kan alleen maar worden afgegeven als er sprake is van onvoldoende studievoortgang over de gehele breedte van de opleiding (dus bijvoorbeeld niet wanneer een student achterblijft in één vak), rekening houdend met de persoonlijke omstandigheden van de student. Daarbij moet de mbo-instelling zodanige voorzieningen hebben geboden aan de student dat de mogelijkheden voor een goede voortgang en verbetertermijn van de opleiding waren gewaarborgd.

vraag > Wat moet ik vastleggen voor het onderbouwen van een bindend studieadvies?

- antw. >** Het besluitvormingsproces in aanloop naar een mogelijk negatief bindend studieadvies moet zorgvuldig worden doorlopen. Een negatief bindend studieadvies moet altijd worden voorafgegaan door een schriftelijke waarschuwing inclusief een redelijke verbetertermijn voor de student. Om de zorgvuldigheid rondom het bindend studieadvies te waarborgen, moet het instellingbestuur vóór de start van de opleiding nadere regels vaststellen ten aanzien van de te behalen studieresultaten. Denk hierbij aan onvoldoende formatieve en summatieve resultaten, of het niet behalen van afspraken en/of persoonlijke doelstellingen

gerelateerd aan de kwalificatie-eisen van de opleiding. Net als regels ten aanzien van de voorzieningen die zijn getroffen om een goede voortgang van de opleiding te waarborgen. Deze regels worden opgenomen in het studentenstatuut dat voor instemming wordt voorgelegd aan de studentenraad.

vraag > Welke mogelijkheden zijn er na een negatief bindend studieadvies?

antw. > Een negatief bindend studieadvies kan (niet: moet) leiden tot het uitschrijven van de student van de opleiding. Het is aan de instelling zelf om te bepalen welke consequenties er aan een negatief advies zitten. Wel is de opleiding voorafgaand aan de uitschrijving verplicht om zich tenminste acht weken in te spannen om de student te begeleiden naar een andere opleiding (al dan niet aan de eigen mbo-instelling), [WEB 8.1.7d lid 2](#). Hierbij moet de mbo-instelling de student in ieder geval een andere opleiding aan de eigen mbo-instelling aanbieden, waarbij rekening wordt gehouden met de voorkeuren van de student. Deze verplichting geldt niet voor beroepscolleges. De school is ontslagen van deze verplichting als het een student betreft die drie keer of vaker een negatief BSA heeft ontvangen, of als de student al 6 jaar of langer ingeschreven staat bij een of meerdere opleidingen. Een student kan tegen het negatief BSA in beroep gaan bij de Commissie van beroep voor de examens, zie [WEB 8.1.7a lid 5](#).

Wanneer een student zich vanwege een negatief bindend studieadvies later dan 1 april aanmeldt voor een nieuwe opleiding, dan behoudt de student zijn toelatingsrecht tot die opleiding (mits hij aan de andere toelatingseisen voldoet, zie voorwaarden 1,3 en 4 onder vraag 1).

Meer informatie

Op de website van het [Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering](#) vindt u een handreiking over het bindend studieadvies en een handreiking over het toelatingsrecht waarin meer veel gestelde vragen en antwoorden aan bod komen.

- [Handreiking – Wet vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs - Onderwijs en examinering](#)
- [Handreiking – Bindend studieadvies - Onderwijs en examinering](#)

“

Toelatingsrecht vergroot de kansengelijkheid. De Inspectie van het Onderwijs ziet namelijk dat het opleidingsniveau en de sociaal-economische status van de ouders nu van invloed is op de toelating, los van het talent van de jongere zelf.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

A large, white, stylized number '6' is centered on a teal background. The number is composed of a thick white stroke. The top part of the '6' is a horizontal bar that curves downwards and to the left, then loops back to the right to form the upper bowl of the number. The lower part is a large, open circle.

Onderwijstijd

Onderwijstijd is een veel besproken en bediscussieerd onderwerp in het mbo. Ook omdat de wet- en regelgeving als knellend wordt ervaren. De wet schrijft voor dat de opleidingsprogramma's zodanig zijn ingericht, dat studenten binnen de vastgestelde studieduur de kwalificatie kunnen bereiken, dat de onderwijsprogramma's uitdagend en evenwichtig zijn ingedeeld en dat ze voldoende uren omvatten. Het gaat er daarbij niet om dat een vaststaand aantal uren wordt aangeboden, maar wel dat er een opleiding van voldoende kwaliteit wordt geboden.

Bij het nadenken over de opleiding staat dan ook de vraag centraal: 'wat is voor ons kwalitatief goed onderwijs?' En daarna komen pas vragen als 'hoeveel uren onderwijstijd hebben we hiervoor nodig?' En 'hoe geven we deze vorm?' Daarbij is ruimte voor het benutten van de mogelijkheid voor afstandsonderwijs, de inzet van instructeurs of het gebruik van gast-docenten. De wet biedt daarnaast de mogelijkheid om van de norm voor onderwijstijd af te wijken.

In dit hoofdstuk gaan we in op de ruimte die er is binnen de onderwijstijd en de mogelijkheden om af te wijken van de urennorm.

Toezicht op onderwijstijd

In het verleden heeft de inspectie – omdat het voldoen aan de geprogrammeerde uren-normen een bekostigingsmaatstaf was – apart onderzoek gedaan naar de vraag of opleidingen zich hielden aan de urennormen. Dat doet de inspectie niet meer. Als de opleiding aan de basis-kwaliteit voldoet, is er geen aanleiding om de onderwijstijd te onderzoeken. Als er signalen zijn over onvoldoende kwaliteit, kan de inspectie echter wel onderzoeken of de opleiding zich houdt aan de regelgeving over de onderwijstijd.

vraag > Hoe zit de urennorm in het mbo in elkaar?

antw. > Uitgangspunt is dat de student voldoende uren onderwijs krijgt om het diploma te kunnen halen. Er wordt in de wet uitgegaan van 1600 klokuren studielast per volledig studiejaar (40 weken van 40 uren). Het is aan de school om dit in te vullen met begeleide onderwijstijd (bot), beroepspraktijkvorming (bpv), zelfstudie etc. Hierbinnen vallen zowel de uren voor de kwalificatie als voor de keuzedelen.

Onder begeleide onderwijstijd (bot) vallen onderwijsactiviteiten die worden gegeven onder verantwoordelijkheid van en met actieve betrokkenheid van bevoegd onderwijspersoneel.³ Dit kan een multidisciplinair onderwijsteam zijn van bijvoorbeeld bevoegde docenten, instructeurs, gastdocenten en studiebegeleiders. Een goede onderwijskwaliteit en begeleiding van de studenten staan altijd voorop. Daarbij is essentieel dat de begeleiding van de studenten plaatsvindt door de bevoegde docent zelf óf door een onderwijsgevende die werkt onder aansturing en verantwoordelijkheid van de bevoegde docent. Belangrijk is om in het team heldere afspraken te maken over de begeleiding van de studenten. En over de manier waarop de bevoegde docenten overzien wat de mensen doen die lesgeven onder hun begeleiding.

Urennormen bot:

De urennorm die geldt voor een opleiding, is afhankelijk van de duur van die opleiding. In de tabel hieronder zijn de minimum aantallen uren opgenomen. De mbo-instelling heeft de ruimte om de urennorm, voor zowel bot als bpv, van jaar tot jaar verschillend in te richten. Daarbij moet er wel gemiddeld over de jaren heen sprake zijn van 1000 uur per jaar voor bot en bpv gezamenlijk. De overige 600 uur (van de 1600 uur) kan worden ingevuld met extra uren bot of bpv, of met bijvoorbeeld zelfstudie. Verder geldt er in het eerste jaar een minimum-eis van 700 uur voor bot. Uitzondering hierop is de entreeopleiding, waarvoor een minimum van 600 uur geldt.

	Totaal aantal bot- en bpv-uren van de opleiding	Min. aantal uren bot (waarvan in eerste studiejaar)	Min. aantal uren bpv
Entreeopleiding	1000	600 (nvt)	Geen minimum ¹⁵
Andere 1-jarige opleiding	1000	700 (nvt)	250
2-jarige opleiding	2000	1250 (700)	450
3-jarige opleiding	3000	1800 (700)	900
4-jarige opleiding	4000	2350 (700)	1350

³ Voor het niet-bekostigd onderwijs gelden de wettelijke benoembaarheidseisen voor het onderwijspersoneel niet.

Urennormen bbl:

Voor de bbl geldt voor alle opleidingen een minimum aantal uren onderwijs van 850 klok-uren per studiejaar. Van deze uren dienen er minimaal 200 voor bot en minimaal 610 voor bpv te worden gebruikt. Voor de overige 40 uur kan de mbo-instelling zelf bepalen hoe deze worden ingezet. De urennormen zijn minimumnormen; meer uren programmeren mag altijd. In de praktijk komt het er vaak op neer dat de bbl-student gemiddeld vier dagen in een leerbedrijf werkzaam is, en één dag aan de mbo-instelling lessen volgt.

vraag > Moeten we de urennorm hanteren per student? Of per onderwijsprogramma/opleiding?

antw. > Niet iedere individuele student hoeft te voldoen aan het minimum aantal uren zoals dat voor de opleiding is geprogrammeerd. De minimum urennorm geldt voor het totale programma van de opleiding. Dit biedt de ruimte om het onderwijs zo in te richten dat een student die voorloopt op het onderwijsprogramma, omdat hij of zij bijvoorbeeld al veel relevante werkervaring heeft of gedurende de opleiding laat zien bepaalde vaardigheden sneller op te pakken, korter over de opleiding kan doen. Het is ook mogelijk om aan, onder voorwaarden, aan een groep studenten een verkort programma aan te bieden. Hierover is een handreiking LLO ontwikkeld.⁴

vraag > Zijn er mogelijkheden om voor het gehele onderwijsprogramma af te wijken van de urennorm?

antw. > Ja, er is de mogelijkheid om voor het programma af te wijken van de urennorm. Het uitgangspunt is dat de kwaliteit van de opleiding voorop staat. Een schoolbestuur kan daarom besluiten om af te wijken van de urennorm, als ze dat wenselijk acht voor de invulling van het onderwijsprogramma. Er is wel een aantal voorwaarden waaraan de opleiding moet voldoen, om van deze mogelijkheid gebruik te kunnen maken. Dit zijn:

- De kwaliteit van de opleiding moet aantoonbaar van voldoende kwaliteit zijn. Dit moet blijken uit onder meer studenttevredenheid, tevredenheid van bedrijven en organisaties waar studenten na afstuderen terecht komen en het studiesucces.
- Er moet een onderwijsvisie ten grondslag liggen aan de afwijking. Hierin moet de mbo-instelling uitleggen waarom deze afwijking meerwaarde heeft.
- De studentenraad moet expliciet hebben ingestemd met de afwijking.⁵
- Het schoolbestuur moet zich erover verantwoorden in het bestuursverslag.⁶

Het benutten van de mogelijkheid van het afwijken van de urennorm maakt het makkelijker om voor hele groepen studenten een onderwijsprogramma op maat te maken, waarmee ze kunnen starten vanaf het begin van de opleiding.

⁴ [Handreiking LLO – Verkorting van mbo-opleidingen - Onderwijs en examinering](#)

⁵ Dit vereiste geldt niet voor de niet-bekostigde instellingen, aangezien er voor hen niet de verplichting is om een studentenraad in te stellen.

⁶ Voor een niet-bekostigde instelling is dit het verslag van werkzaamheden.

Het is mogelijk om bij bewezen kwaliteit beredeneerd af te wijken van de eisen met betrekking tot onderwijstijd. Ik zie daarvan goede voorbeelden, maar ik merk ook soms terughoudendheid om die ruimte daadwerkelijk te benutten.

Directeur beleidsdirectie MBO, ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

vraag > Kunnen lessen van gastdocenten, instructeurs of ander onderwijspersoneel ook meetellen als begeleide onderwijstijd?⁷

antw. > Ja, dit is mogelijk wanneer deze lessen worden gegeven onder verantwoordelijkheid van en met actieve betrokkenheid van een bevoegd docent. Die ‘actieve betrokkenheid van een bevoegd docent’ kan op verschillende manieren worden ingevuld. Zo lang er maar duidelijke afspraken in het onderwijsteam zijn gemaakt over hoe het team borgt dat er een uitdagend, evenwichtig en kwalitatief voldoende onderwijsprogramma is. Die afspraken kunnen op een voor het betreffende team passende wijze worden gemaakt, dus daar zit ruimte voor maatwerk. Er zijn daardoor ook vormen mogelijk waarbij de docent niet constant in het lokaal is. We gaan er wel van uit dat in elk onderwijsteam bevoegde docenten zitten.

vraag > Kan afstandsonderwijs ook meetellen als begeleide onderwijstijd?

antw. > De uitgangspunten voor begeleide onderwijstijd hoeven niet te betekenen dat de student ook altijd fysiek in de les aanwezig is. Onder bepaalde voorwaarden wordt ook afstandsonderwijs geaccepteerd als bot. In de toelichting bij de wet is hierover eerder het volgende opgemerkt:

‘Bij begeleide onderwijsuren gaat het om onderwijsactiviteiten met een instructief karakter. [...] Het moet daarbij gaan om uren waarin het onderwijspersoneel een actieve rol heeft in het onderwijsproces. Het onderwijspersoneel geeft les of instructie, ziet toe op de activiteiten van de studenten en kan direct ingrijpen als dat nodig is.’⁸

Er moet dus sprake zijn van interactie met de student, de docent moet op het betreffende moment op het leerproces kunnen sturen door middel van interventies en er moet sprake

⁷ Deze vraag is niet van toepassing op niet-bekostigde instellingen.

⁸ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33187-3.html>

zijn van directe, actieve begeleiding. Bij het beantwoorden van e-mails van studenten uren of dagen later, is van deze elementen bijvoorbeeld geen sprake. Dit telt dus niet als 'interactie met de student'. Het zou zich eerder kwalificeren als de inzet van ICT bij het maken van huiswerk. Verder is vereist dat het onderwijsprogramma – en daarmee de verhouding tussen afstandsonderwijs en 'fysiek' onderwijs – evenwichtig is ingericht. Kortom: afstandsleren is bij de bol en bbl mogelijk, maar wel onder enkele voorwaarden.

vraag > Moet er een accountantscontrole plaatsvinden op onderwijstijd?⁹

antw. > Nee. De accountant controleert alleen de gegevens die door de mbo-instelling worden verstrekt aan de Rijksoverheid, ten bate van het berekenen van de bekostiging. De urennorm is niet (meer) bepalend voor de hoogte van de bekostiging van de opleiding en daarom geen onderdeel meer van de accountantscontrole.

⁹ Deze vraag is niet van toepassing op niet-bekostigde instellingen.

“

De urennorm geldt per opleiding. Een student die een paar dagen ziek is, hoeft niet elk begeleid uur precies in te halen. Ook voor studenten met vrijstellingen is maatwerk mogelijk.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Examinering en diplomering

Er is voor de opleiding ruimte om de instellings-examens op hun eigen manier en op een passend moment in te vullen. Zo lang je maar kunt borgen dat de examinering betrouwbaar en valide is.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Wat er van mbo-studenten aan het eind van hun opleiding wordt verwacht aan kennis, vaardigheden en beroepshouding om hun diploma te behalen, staat beschreven in de kwalificatiedossiers. Mbo-scholen richten op basis hiervan hun instellingsexamens in. De precieze invulling van het instellingsexamen verschilt per school en opleiding. Daarbij hebben de scholen de ruimte om keuzes te maken instellingsexamens in te kopen of zelf te ontwikkelen, bepalen zij zelf wie de instellingsexamens beoordeelt, en waar de beroepsspecifieke examens plaatsvinden. Uiteraard moet daarbij wel rekening gehouden worden met een aantal kaders. Daar gaan we hierna op in.

Toezicht op examinering en diplomering

In het toezicht op de examinering neemt de inspectie de examencommissie als vertrekpunt.

Daarbij is de kernvraag of de examencommissie zicht heeft op de borging en afsluiting.

Als er twijfels zijn of de examencommissie de kwaliteit van de afsluiting borgt, zal de inspectie meer aandacht besteden aan de vraag of aan alle wettelijke eisen ten aanzien van de examinering en diplomering wordt voldaan.

In het onderzoekskader van de inspectie worden vereisten voor de examinering en diplomering verder uitgewerkt. De standaarden zijn:

- **Borging diplomering:** Borgt de examencommissie ervoor dat de examinering en diplomering voldoet aan de kwaliteitseisen?
- **Afsluiting:** Zorgt de opleiding ervoor dat de afsluiting zodanig is ingericht dat de student voldaan heeft aan de voorwaarden voor het diploma, een certificaat of een mbo-verklaring?

vraag > Wat zijn de verantwoordelijkheden van de examencommissie?

antw. > De examencommissie is verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van de examinering en de diplomering. Het schoolbestuur is verantwoordelijk voor het faciliteren van deze examinering. De wettelijke taken van de examencommissie zijn o.a.:

- Het borgen van de kwaliteit van de examinering en van de instellingsexamens;
- Het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen om instellingsexamens te beoordelen en vast te stellen;
- Het vaststellen van de instellingsexamens;
- Het op objectieve en deskundige wijze vaststellen of een student voldoet aan de voorwaarden voor het verkrijgen van een diploma, een certificaat of een mbo-verklaring, alsmede het uitreiken of afgeven daarvan;
- Het verlenen van vrijstelling van een instellingsexamen of een centraal examen;
- Het bij de uitslag betrekken van een keuzedeel van een opleiding die de student eerder heeft gedaan, maar niet succesvol heeft afgesloten.

In de [handreiking](#) over examencommissies staat een compleet overzicht van de taken.

vraag > Hoe wordt de examencommissie samengesteld?

antw. > Het schoolbestuur van een mbo-instelling stelt een examencommissie in voor elke door de mbo-instelling verzorgde opleiding, of voor groepen van opleidingen. De mbo-instelling kan zelf bepalen of het handiger is om per opleiding of per groep opleidingen een commissie aan te stellen en heeft een bepaalde vrijheid bij de keuze van leden.

Over de samenstelling van de commissie wordt het volgende voorgeschreven :

- a. Ten minste één lid van de examencommissie is afkomstig van buiten de opleiding of groep van opleidingen waarvoor de examencommissie is ingesteld.
- b. Ten minste één lid van de examencommissie is als docent verbonden aan de opleiding of groep van opleidingen waarvoor de examencommissie is ingesteld.
- c. Ten minste één lid van de examencommissie is afkomstig uit de beroepspraktijk, voor zover hierin niet wordt voorzien met een lid als bedoeld onder a.
- d. Leden van het schoolbestuur of andere personen van binnen de instelling die financiële verantwoordelijkheid dragen, mogen geen deel uitmaken van de examencommissie.¹⁰

Voordat de examencommissieleden worden benoemd, hoort het schoolbestuur de leden van de desbetreffende examencommissie en toetst het de deskundigheid van het te benoemen lid.

vraag > Mag ik het centraal examen Nederlandse taal, Engels en rekenen aanbieden op ieder moment van de opleiding?

antw. > Ja, Het is sinds 2019 niet meer wettelijk verplicht om de examinering te plannen in de 2^e helft van de opleiding. Daarmee is ruimte ontstaan om, indien mbo-scholen dit nodig achten (bijv. voor studenten waarvan de stellige indruk is dat zij geen lessen nodig hebben om voor het centrale examen te kunnen slagen), het examenmoment van het centrale

¹⁰ Uitzondering hierop voor de tweede groep is wanneer de examencommissie regels vaststelt ter voorkoming van belangenverstrengeling.

examen eerder af te nemen. Echter, dit betekent niet dat de eisen voor mbo-studenten voor het behalen van het diploma zijn gewijzigd. Examencommissies dienen, bij het uiteindelijke diplomabesluit, nog steeds aan de hand van de uitslagbepaling van artikel 17 Examen -en kwalificatiebesluit WEB na te gaan of de student aan alle formele vereisten voldoet om in aanmerking te komen voor een diploma. Pas als de student hieraan kan voldoen, is de student geslaagd voor zijn of haar beroepsopleiding.

vraag > Mogen er voorwaarden worden gesteld voor de deelname aan een examen?

antw. > Ja, maar de student moet hier wel vooraf van op de hoogte worden gesteld en de kans krijgen om te voldoen aan de voorwaarden.

vraag > Wat zijn de regels voor het examineren in de beroepspraktijk?

antw. > De mbo-instelling is vrij om op grond van de eigen visie te bepalen hoe zij het instellings-examen van een opleiding inricht en uitvoert. Ten minste een deel van de instellingsexamens moet plaatsvinden in de reële beroepspraktijk. Welke onderdelen dit zijn, is aan de mbo-instelling. Bij de beroepspraktijk kan het zowel gaan om het doen van een deel van het examen in het (leer)bedrijf, als een simulatie op school. Uiteraard is het daarbij belangrijk om de examenkwaliteit te waarborgen. De eisen omtrent examenkwaliteit zijn hetzelfde voor instellingsexamens in de (reële) beroepspraktijk als voor de instellingsexamens binnen de mbo-instelling. Let op: examens in de beroepspraktijk is iets anders dan het succesvol afronden van de bpv (stage)!

Tips voor het waarborgen van de examenkwaliteit kunt u vinden in een handreiking over examinering in de beroepspraktijk van het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering. Ook is er een themaonderzoek van de inspectie geweest. Op basis hiervan is een brochure met aanbevelingen en tips gemaakt. Deze is te vinden op de website van de inspectie.

Goede examinering in de beroepspraktijk, dat vraagt vakmanschap.

Directeur Toezicht middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs, Inspectie van het Onderwijs

vraag > Wat zijn de regels voor examineren in het buitenland?

antw. > In verband met de territoriale werking van Nederlandse wetten kan onderwijs en examinering niet zonder meer in het buitenland plaatsvinden. Hierbij maken we onderscheid tussen onderwijs/examinering en bpv. Als een student een deel van het onderwijs of examinering in het buitenland volgt, zal de examencommissie moeten bepalen of dit tot een vrijstelling kan leiden binnen de opleiding die de student volgt. Daarbij is het belangrijk dat het gevolgde onderwijs en de examens passen bij het onderwijsprogramma, het examenplan van de door de student gevolgde opleiding en of de kwaliteit ervan voldoende is. Meer details zijn te vinden in de handreiking over examinering in het buitenland.

vraag > Soms duurt het instellingsexamen meerdere weken. Wat zijn hiervoor de regels?

antw. > De mbo-instelling bepaalt zelf hoe het instellingsexamen er uitziet en hoe lang dit duurt. Als een examen meerdere weken duurt, is het wel extra belangrijk om na te denken over de borging van de kwaliteit en betrouwbaarheid van het instellingsexamen.

vraag > Wat is het vier-ogen-principe en hoe voer ik dit goed uit?

antw. > Het vier-ogen-principe is niet verplicht., Hhet is één van de manieren die scholen gebruiken om een geobjectiveerde en betrouwbare examinering te waarborgen. Het vier-ogen-principe houdt in dat minimaal twee examinatoren een examen bijwonen en beoordelen. Omdat het vier-ogen-principe niet altijd gehanteerd kan worden, kiezen mbo-scholen er soms voor om bij mondelinge examens of praktijkexamens geluids- of beeldopnamen te maken wanneer er slechts één examinerator bij een examen betrokken is en deze op een later moment (steekproefsgewijs) terug te luisteren. Het vier-ogen-principe is een van de beproefde manieren om de betrouwbaarheid van afname en beoordeling van een examen te vergroten.

vraag > Wat zijn de regels voor het afsluiten van het examenonderdeel loopbaan en burgerschap?

antw. > Voor loopbaan en burgerschap geldt voor de student een inspanningsverplichting in plaats van een resultaatverplichting. De kwalificatie-eisen voor deze inspanningsverplichting zijn te vinden in de kwalificatiedossiers. De inspanning die van de student wordt vereist, kan per mbo-instelling en opleiding verschillen, bijvoorbeeld: aantal uren onderwijs (lessen burgerschap) gevolgd, ingevuld portfolio, deelgenomen aan een vooraf vastgesteld aantal projecten, bepaalde producten opgeleverd, toetsen gemaakt.

De mbo-instelling legt de inspanningsverplichting vast in de onderwijs- en examenregeling. De student weet op grond hiervan waar hij of zij aan moet voldoen. De examencommissie beoordeelt of de student aan de gestelde criteria heeft voldaan. Ook kan een examencommissie vrijstellingen verlenen aan studenten die al aan de gestelde criteria voldoen. In dat geval wordt de vrijstelling en de onderbouwing ervan, vermeld in het dossier van de student.

vraag > Wat zijn de regels voor aangepaste examinering?

antw. > Het is mogelijk om het examen voor een student met een beperking aan te passen. Uitgangspunt hierbij is dat de afname en beoordeling van het examen van alle studenten gelijkwaardig is en dat de student aantoonbaar aan alle kerntaken en werkprocessen van de kwalificatie te voldoen. Voor de centrale examens dient de examencommissie gebruik te maken van de aangepaste examens geleverd door het College voor toetsen en examens. Er is een uitgebreid [servicedocument](#) beschikbaar met voorbeelden. Mbo-scholen en studenten kunnen bij het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering advies vragen over aanpassingen in de examinering van de beroepsspecifieke onderdelen, zowel met betrekking tot actuele casussen als eerder genomen besluiten.

vraag > Welke eisen worden gesteld aan beoordelaars (uit de beroepspraktijk)?

antw. > De examencommissie borgt de deskundigheid van de beoordelaars, ook die uit de beroepspraktijk. De wet bepaalt niet wat die deskundigheid inhoudt. Het is aan de examencommissie om zelf eisen aan de beoordelaars te stellen en te borgen dat de personen die bij het examen betrokken zijn, aan deze eisen voldoen en deskundig zijn.

vraag > Wat moet ik vastleggen rondom de examinering? Moet dat met een examendossier?

antw. > Het is niet wettelijk verplicht om examendossiers te hebben en er gelden dus ook geen regels voor. Wel moet de examencommissie kunnen onderbouwen en aantonen hoe zij tot haar beslissingen komt. Zij moet kunnen aantonen dat ze op een juiste, objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden voor het verkrijgen van een diploma, mbo-certificaat of mbo-verklaring. Het is aan de examencommissie hoe zij dit aantoont.

Hierin is veel vrijheid, zolang studenten en anderen (zoals de inspectie) kunnen herleiden hoe het examen heeft plaatsgevonden en met welke resultaten de student het examen heeft afgelegd.

De inspectie gaat ervan uit dat mbo-scholen het benodigde bewijs dat de basis vormt voor het vaststellen of de student zijn diploma kan ontvangen, tot twee jaar na diplomering bewaren. Dat is nodig om haar toezicht goed uit te kunnen oefenen.

vraag > Is het toegestaan examens digitaal te bewaren? Zo ja, tot hoe lang na uitreiken diploma?

antw. > Ja, dit mag. Er gelden voor examens en diploma's verschillende bewaartermijnen. Zie voor meer informatie over de bewaartermijnen van verschillende examengegevens de [handreiking](#).

Als werkgever, als klant en als samenleving moeten we blind kunnen vertrouwen op de waarde van het mbo-diploma.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

vraag > Wat zijn de algemene, wettelijke regels bij herkansing?

antw. > Uitgangspunt is dat de examencommissie beslist over de regels rondom herkansing. Zij legt deze vast en communiceert hierover met studenten.

Voor de centrale examens (Nederlandse taal, Engels) zijn echter aanvullende regels opgenomen in de wet. Als een student voor een centraal examen een cijfer lager haalt dan een 6, heeft hij recht op tenminste één herkansing. Ook bij een voldoende mag worden herkanst, mits er niet eerder is herkanst. De herkansing mag ook op een hoger niveau zijn, dan is vastgesteld voor de beroepsopleiding waarvoor de student is ingeschreven. Een compleet overzicht van de regels is te vinden in [artikel 8 van het Examen- en kwalificatie-besluit beroepsopleidingen](#). [WEB](#).

vraag > Moet de student les volgen na het behalen van het examen?

antw. > Nee, dat hoeft niet. Het uitgangspunt is dat de mbo-instelling iedere student een voldoende evenwichtig en uitdagend onderwijsprogramma biedt. De student hoeft de lessen van een reeds afgerond onderdeel niet te blijven volgen. De mbo-instelling kan de student die een examen behaald heeft, andere lessen aanbieden ter verbreding of verdieping van het betreffende deel van de opleiding. De mbo-instelling kan er ook voor kiezen om de vrijgekomen lessen te benutten voor een onderdeel waar de student minder goed in is, of de opleiding voor deze student te verkorten. Ook is het mogelijk om studenten “vrij” te geven voor de onderdelen die zij reeds hebben afgerond. Echter de examencommissie blijft ervoor verantwoordelijk om, bij het uiteindelijke diplomabesluit, nog steeds aan de hand van de uitslagbepaling van [artikel 17 Examen- en kwalificatiebesluit WEB](#) na te gaan of de student aan alle formele vereisten voldoet, om in aanmerking te komen voor een diploma. Pas als de student hieraan kan voldoen, is de student geslaagd voor zijn of haar beroepsopleiding. Aangezien het uitgangspunt is dat een student een evenwichtig en uitdagend programma volgt is het uitdrukkelijk niet de bedoeling dat de student een rooster met veel gaten heeft, of grote delen van de week geen onderwijs volgt.

vraag > Wat zijn de regels voor het geven van vrijstellingen voor de generieke examenonderdelen?

antw. > Voor het geven van vrijstellingen voor de generieke examenonderdelen (Nederlands, Engels, rekenen) gelden specifieke regels:

- Er kan alleen vrijstelling worden verleend op basis van examenresultaten Nederlands en Engels die behaald zijn zoals vastgesteld voor de havo, vwo of mbo mits de afgelegde examens geënt zijn op de referentieniveaus én op ten minste hetzelfde niveau zijn afgelegd als de te volgen mbo-opleiding.
- Voor rekenen kan alleen vrijstelling worden verleend op basis van een in het voortgezet onderwijs behaald resultaat voor de 3F rekentoets of op basis van een 2/3F rekentoets die is behaald binnen het mbo.
- Ook na de invoering van de nieuwe rekeneisen is vrijstelling mogelijk op basis van de 3F rekentoets gemaakt in het VO dan wel de rekentoets op het rekenniveau 2,3 en 4 gemaakt in het mbo.

Voor meer informatie, zie het [handreiking vrijstellingen generieke vakken](#) op de website van het Kennispunt MBO Taal en Rekenen en de [handreiking LLO](#) maatwerk en vrijstelling generieke eisen voor volwassen studenten.

vraag > Wat zijn de regels voor het geven van vrijstellingen voor overige examenonderdelen?

antw. > Voor de overige examenonderdelen (niet zijnde de generieke onderdelen Nederlands, Engels en rekenen) is het aan de examencommissie om te beslissen over een vrijstelling, waarbij de wettelijke vastgestelde kwalificatie-eisen in acht worden genomen. De verleende vrijstelling en de onderbouwing ervan, wordt vermeld in het dossier van de student.

vraag > Kan de mbo-instelling een vrijstelling verlenen voor een keuzedeel aan een student?

antw. > Ja, dit kan als een student in de vorige opleiding examenresultaten heeft behaald voor één of meerdere keuzedelen of op een andere manier kan aantonen al aan de keuzedeel-eisen te hebben voldaan. In dit geval kan de student de examencommissie vragen om vrijstelling te

verlenen voor het examen van het keuzedeel. Daarmee wordt invulling gegeven aan de keuzedeelverplichting.

vraag > Welke onderdelen moeten zijn behaald voor het behalen van het diploma?

antw. > Voor alle mbo-niveaus geldt dat het diploma voor de opleiding kan worden uitgereikt, indien:

- Voor alle specifieke examenonderdelen een eindwaardering van ten minste het cijfer 6 of ten minste «voldoende» is behaald of vrijstelling is verkregen;
- Voor het onderdeel Loopbaan en Burgerschap een eindwaardering «voldaan» is behaald; en
- Voor het keuzedeel dat deel uitmaakt van de beroepsopleiding ten minste het cijfer 6 of ten minste «voldoende» is behaald. Indien meerdere keuzedelen onderdeel zijn van de beroepsopleiding is de compensatieregeling van toepassing (zie volgende vraag); en
- De student de bpv met een positieve beoordeling heeft voltooid. Daarbij wordt het oordeel van het leerbedrijf betrokken.
- De student moet voldoen aan de diploma-eisen voor de generieke vakken Nederlands, Engels en rekenen. Hieronder wordt dit verder toegelicht.¹¹

Voor cohort 2021 of eerder geldt:

- Studenten niveau 2 en 3 moeten voor Nederlands een eindwaardering van minimaal een 5 behalen en de rekentoets moet zijn gemaakt.
- Studenten niveau 4 mogen van de vakken Nederlands en Engels één eindwaardering 5 behalen mits voor het andere vak een eindwaardering van tenminste een 6 is behaald en de rekentoets gemaakt is.
- De hoogte van het cijfer voor rekenen telt niet mee voor alle niveaus.

Voor cohort 2022 of later geldt:

- Studenten van de entree-opleiding moeten voor rekenen een eindwaardering «voldaan» behalen.
- Studenten niveau 2 en 3 mogen voor één van de vakken Nederlands en rekenen een eindwaardering 5 behalen mits voor het andere vak een eindwaardering van minimaal een 6 is behaald.
- Studenten niveau 4 mogen voor één van de vakken Nederlands, rekenen of Engels een eindwaardering 5 behalen mits voor de andere twee vakken minimaal een eindwaardering 6 is behaald.

vraag > Hoe tellen de keuzedelen mee voor het behalen van het diploma?

antw. > Voor opleidingen die starten vanaf 1 augustus 2020 telt het examenresultaat van de keuzedelen mee voor de slaag-/zakbeslissing. Bij meer dan één keuzedeel binnen de keuzedeelverplichting geldt de volgende compensatieregeling:

- het gemiddelde van de resultaten van de geëxamineerde keuzedelen binnen de keuzedeelverplichting moet tenminste een 6 of “voldoende” zijn.
- voor minimaal de helft van deze keuzedelen moet het resultaat tenminste een 6 of “voldoende” zijn.

¹¹ [Overzicht exameneisen en slaag-zakregeling: cohortenoverzicht 2020 t/m 2022 - Taal en Rekenen MBO](#)

- een keuzedeelresultaat mag nooit lager zijn dan een 4 of een overeenkomende eindwaardering.

De omvang van een keuzedeel wordt niet meegewogen in de weging van het gemiddelde. Ook is er is geen compensatie met (onderdelen van de) kwalificatie mogelijk.

Op de resultatenlijst worden alle gevolgde en met een resultaat afgesloten keuzedelen binnen de opleiding vermeld. Als een diploma wordt behaald, worden de behaalde keuzedelen op het diploma vermeld.

vraag > Welke regels gelden voor de examinering van keuzedelen?

antw. > Voor de examinering van de keuzedelen gelden dezelfde eisen als voor de examinering van de andere onderdelen van de opleiding. Per keuzedeel moet het resultaat van de keuzedelen afzonderlijk herleidbaar zijn.

“

Voor keuzedelen zijn we op zoek naar slimme manieren van examineren. Gelukkig hebben we de ruimte om ervaringen op te doen met andere examenvormen zoals een portfolio.

Lid examencommissie

A large, white, stylized number 8 is centered on a teal background. The number is composed of two thick, white, teardrop-shaped loops that meet at a central point. The top loop is circular, and the bottom loop is teardrop-shaped. The teal background is a solid, medium-green color.

Bekostiging

Het schoolbestuur heeft de vrijheid om de bekostiging naar eigen inzicht te verdelen.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Er zijn veel vragen over de bekostiging gesteld; of vragen die hier nauw mee samenhangen. Bijvoorbeeld of het mogelijk is om een student aan te nemen tussen de teldata in, en wat de ruimte is om studenten aan te nemen die extra ondersteuning nodig hebben, ondanks dat het onzeker is of zij in staat zijn het diploma te halen.¹²

Een groot deel van de bekostiging wordt verstrekt via de lumpsum: dit betekent dat het schoolbestuur de financiële middelen in één keer krijgt en naar eigen inzicht mag verdelen binnen de eigen mbo-instelling. Het idee hierachter is dat de mbo-instelling de vrijheid heeft om het geld zo te besteden als past bij het onderwijs dat zij wil bieden en de overheid hier niets over voorschrijft.

Naast de lumpsum kan een mbo-instelling aanspraak maken op een investeringsbudget uit de kwaliteitsafspraken. Tevens zijn er subsidies beschikbaar, zoals het Regionaal investeringsfonds mbo en de Doorstroom beroepskolom. In dit hoofdstuk gaan we eerst in op de lumpsum en daarna op de kwaliteitsafspraken.

vraag > Hoe wordt de lumpsum verdeeld?

antw. > Het landelijk budget dat voor de lumpsum beschikbaar is, wordt verdeeld in een budget voor entreeopleidingen en een budget voor de niveaus 2 t/m 4. Het budget voor de entreeopleidingen wordt verdeeld over de mbo-scholen naar rato van het aantal ingeschreven studenten. Het budget voor de niveaus 2 t/m 4 wordt verdeeld naar rato van het aantal ingeschreven studenten (tellen voor 80% mee) en het aantal afgegeven diploma's (tellen voor 20% mee) bij elke mbo-instelling.

¹² Dit hoofdstuk is niet van toepassing op niet-bekostigde instellingen.

Bovenstaande berekeningswijze wordt alleen gebruikt door het ministerie van OCW om te berekenen hoe het geld verdeeld wordt over de verschillende mbo-scholen. De mbo-instelling heeft vervolgens alle ruimte om intern een eigen verdeelsleutel te maken passend bij haar beleid, en andere bedragen te hanteren dan de bedragen die zijn gebruikt voor de berekening van de lumpsum.

vraag > Hoeveel lumpsumbekostiging ontvangen wij per student en per diploma?

antw. > Zoals hierboven te lezen is, wordt de lumpsum verdeeld aan de hand van cijfers over het aantal ingeschreven studenten en het aantal behaalde diploma's. Maar ook binnen deze twee indicatoren zijn verschillen. Niet elke inschrijving en elk diploma telt op dezelfde manier mee.

De mate waarop de ingeschreven student meetelt, is afhankelijk van:

- De leerweg: voor een bol-student ontvangt de mbo-instelling meer bekostiging dan voor een bbl-student, aangezien de bol-student ook meer lesuren ontvangt van de mbo-instelling. Een bol-student telt voor 1 en een bbl-student voor 0,4 (bij de entreeopleiding voor 0,5).
- De opleiding: elke opleiding heeft een eigen prijsfactor. Zo ontvangen technische opleidingen vanwege hun gemiddeld hogere kosten ook een hogere prijsfactor en dus meer bekostiging per student.

De mate waarin een diploma meetelt, is afhankelijk van het niveau van de opleiding en of de student al eerder een mbo-diploma heeft behaald. Voor een tweede diploma ontvangt de mbo-instelling minder bekostiging dan voor het eerste diploma. Ook afhankelijk van het niveau van de opleiding waarvoor een diploma is afgegeven, kan de bekostiging die de mbo-instelling ontvangt verschillend zijn.

vraag > Hoe werken de teldata voor de lumpsumbekostiging?

antw. > Er zijn twee teldata: 1 oktober en 1 februari. Voor teldatum 1 oktober worden de studenten geteld op 1 oktober t-2 (bijv. de bekostiging voor het kalenderjaar 2022 wordt berekend aan de hand van de bij de mbo-instelling ingeschreven studenten op 1 oktober 2020). En voor de teldatum 1 februari wordt 1 februari t-1 gehanteerd (de bekostiging voor het kalenderjaar 2022 wordt bijgesteld aan de hand van de bij de mbo-instelling ingeschreven studenten op 1 februari 2021). Voor de bbl-student geldt dat hij of zij uiterlijk op 31 december over een geldige bpv-overeenkomst moet beschikken om voor de bekostiging mee te tellen. Alle telgegevens die een mbo aanlevert voor de bekostiging, worden gevalideerd door een accountant. Voor de diplomabekostiging tellen de afgegeven diploma's in het kalenderjaar t-2.

Het ministerie van OCW hanteert twee teldata per studiejaar. Zo houden we het proces om de bekostiging te verdelen hanteerbaar. Studenten mogen tussentijds natuurlijk worden ingeschreven. Soms zal een student meegeteld worden terwijl hij niet dat hele jaar op de opleiding zit, soms zal een student niet meegeteld worden omdat hij net na de teldatum ingeschreven wordt. Dit zou in balans moeten zijn.

Beleidsmedewerker mbo, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Studenten die gedurende het studiejaar (maar na 1 oktober of 1 februari) worden ingeschreven of overstappen van bol naar bbl of vice versa, zullen bij de eerstvolgende teldatum mee gaan tellen en bekostiging genereren. Aan de andere kant tellen studenten die gedurende het studiejaar na een teldatum worden uitgeschreven gewoon mee voor de bekostiging tot de eerstvolgende teldatum. De praktijk heeft geleerd dat er meer studenten worden uitgeschreven na de teldata dan ingeschreven. Omdat er gewerkt wordt met een macrobudget voor alle mbo-scholen wordt het totaalbedrag dat voor een jaar beschikbaar is voor de lumpsum niet groter als het aantal ingeschreven studenten hoger is dan gebaseerd op de referentieramingen. De verdeling over de mbo-scholen zal alleen anders zijn, omdat de relatieve aandelen ten opzichte van het totaal aantal ingeschreven studenten in het mbo verandert.

De mbo-instelling maakt dus zelf beleid over het inschrijven van studenten tussen de teldata door, maar een inschrijving op een ander moment dan begin van het studiejaar en 1 februari mag zeker. Het ministerie van OCW kiest ervoor om niet meer teldata te hanteren vanwege de administratieve lasten voor de mbo-scholen en extra accountantscontrole. Het ministerie van OCW verwacht dat mbo-scholen hier goed mee om gaan.

vraag > Hoe werkt de prestatiebekostiging uit de kwaliteitsafspraken?

antw. > Met het mbo-veld is afgesproken dat er geld beschikbaar is voor de verhoging van de kwaliteit van het mbo. We geven de mbo-scholen daarbij veel ruimte om dat te doen op een manier die past bij hun eigen situatie. De mbo-scholen beschrijven deze plannen in een kwaliteitsagenda. Het belangrijkste uitgangspunt van de kwaliteitsagenda van de mbo-instelling is dat deze wordt gemaakt in samenwerking met belangrijke regionale partners, zoals het bedrijfsleven, gemeenten en andere mbo-scholen, maar ook studenten en onderwijspersoneel. Hierdoor komt er veel ruimte voor regionale initiatieven in het mbo.

Het beschikbare budget wordt volledig uitgekeerd als investeringsbudget. Scholen ontvangen het budget zodra hun kwaliteitsagenda is goedgekeurd door de Commissie Kwaliteitsafspraken MBO.

De huidige kwaliteitsafspraken lopen van 2023 tot 2027. Voor de kwaliteitsafspraken en de bijbehorende kwaliteitsagenda's is in 2023 586 miljoen euro beschikbaar en vanaf 2024 ongeveer 540 miljoen euro beschikbaar per jaar, dus 2,7 miljard in totaal.

vraag > Kan een mbo-instelling alleen beroepsopleidingen aanbieden die gericht zijn op het behalen van een diploma (en dus bekostigd worden)?

antw. > Een mbo-instelling biedt altijd een beroepsopleiding aan die gericht is op het behalen van het diploma. Bij een niet-bekostigde instelling kunnen studenten zich inschrijven voor een deel van een mbo-opleiding, bijvoorbeeld een deel dat kan worden afgesloten met een mbo-certificaat. Ook bekostigde mbo-scholen kunnen middels contractonderwijs met niet-studenten inschrijven voor een deel van een mbo-opleiding. Een bekostigde mbo-instelling ontvangt hiervoor deze student echter geen bekostiging, en moet de integrale kostprijs doorberekenen aan de student. Meer informatie over de mbo-certificaten voor werkenden en werkzoekenden is te vinden in de [handreiking](#) over certificaten.

“

Ons docententeam en studenten van de niveau 2 BOL kappersopleiding vonden een hoger aantal praktijkgerelateerde uren zeer wenselijk om het vak goed te leren. Met onze argumenten hebben we het voor elkaar gekregen de bot-uren anders in te vullen.

MBO docent

Begrippenlijst

Accountantscontrole

Controle die plaatsvindt door de accountant op de jaarrekening van de mbo-instelling. (Zie ook definitie 'bestuursverslag'.)

Beroepscollege

Aan een beroepscollege worden opleidingen beroepsonderwijs verzorgd. Voor andere dan entreeopleidingen zijn deze naar hun aard en onderlinge samenhang, gericht op en van belang voor een specifieke bedrijfstak of groep van bedrijfstakken. Voorheen werd er onderscheid gemaakt tussen AOC's en vakinstellingen.

Beroepspraktijkvorming (bpv)

Het onderwijs in de praktijk van het beroep dat bij een erkend leerbedrijf plaatsvindt op basis van een bpv-overeenkomst. Een met goed gevolg afgesloten bpv is een wettelijke vereiste voor diplomering.

Bestuursverslag

Het bestuursverslag is onderdeel van de jaarverslaggeving dat het schoolbestuur jaarlijks wettelijk verplicht is te maken en in te dienen bij de Dienst Uitvoering Onderwijs.

De jaarverslaggeving bestaat uit:

- het bestuursverslag,
- de jaarrekening,
- de overige gegevens.

Het onderdeel bestuursverslag geeft een juist en volledig beeld van het gevoerde beleid en de resultaten. Het bevat alle voor de lezer relevante feiten en ontwikkelingen. Onder de overige gegevens bevindt zich o.a. een verklaring van een accountant over de juistheid van de jaarrekening.

Examencommissie

Organisatorische eenheid, ingesteld door het schoolbestuur, die verantwoordelijk is voor de examinering en diplomering binnen de mbo-instelling.

Exameninstrument

Concrete uitwerking van een examen(eenheid) die wordt gebruikt om de prestaties van de examenkandidaat te beoordelen. Deze bestaat in ieder geval uit een vastgestelde set van:

- opdracht(en) met bijbehorende afnamecondities;
- instructies voor de examenkandidaat;
- criteria en instructies voor de examinatoren en andere betrokkenen;
- het beoordelingsmodel, de beoordelingscriteria en de cesuur (norm voor een voldoende).

Generieke examenonderdelen

De generieke examenonderdelen betreffen de onderdelen:

- a. Nederlandse taal;
- b. rekenen;
- c. loopbaan en burgerschap; en
- d. voor zover het betreft de middenkaderopleiding en de specialistenopleiding betreft: Engels.

Keuzedeel

Keuzedelen zijn een onderdeel van de opleiding die een verrijking zijn van de kwalificatie. Ze zijn verbreedend of verdiepend of dragen bij aan een betere doorstroom naar een vervolgopleiding.

Kwalificatieplicht

De kwalificatieplicht houdt in dat studenten van 16 tot 18 jaar verplicht zijn onderwijs te volgen, als zij geen diploma havo, vwo, mbo-niveau 2 of hoger hebben. Tot het einde van het schooljaar na afloop waarvan de jongere ten minste twaalf volledige schooljaren ééén of meer scholen heeft bezocht, of tot het einde van het schooljaar waarin de jongere de leeftijd van zestien 16 jaar heeft bereikt vallen studenten onder de leerplicht. De kwalificatieplicht duurt tot de dag dat iemand een startkwalificatie heeft gehaald. Of tot de dag dat iemand 18 jaar wordt.

Instellingbestuur

Het bevoegd gezag van een onderwijsinstelling. In het mbo is dat de rechtspersoon die de instelling in stand houdt. De rechtspersoon wordt vertegenwoordigd door één of meer bestuurders (meestal het college van bestuur genoemd).

Studentenraad

De vertegenwoordiging van de studenten op de mbo-instelling mbo-instelling die ten aanzien van specifieke beslissingen van het instellingbestuur een instemmings- of adviesbevoegdheid heeft. De studentenraad overlegt met het instellingbestuur over allerlei aangelegenheden die voor de studenten van belang zijn, en mag bij het bestuur voorstellen doen en standpunten bekend maken, alsmede het schoolbestuur verplichten daarover een standpunt in te nemen en kenbaar te maken.¹³

WEB

De Wet educatie en beroepsonderwijs stelt de kaders voor het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie (o.a. voortgezet algemeen volwassenenonderwijs, en basisvaardigheden voor laaggeletterdenvolwassenen met Nederlands als eerste taal of Nederlands als tweede taal).

¹³ Plichten en rechten van de studentenraad, artikel 8a.2.1 lid 2 van de WEB

Meer informatie over regelgeving in het mbo vindt u op de volgende pagina's:

- Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering is een belangrijke informatiebron voor informatie over regelgeving en toezicht in het mbo. Bovendien heeft het Kennispunt ook een loket om vragen te beantwoorden: www.onderwijsenexaminering.nl
- Op de website van de Rijksoverheid.nl kunt u alle documenten van het ministerie van OCW vinden. Zowel kamerbrieven als handreikingen en Q&A's: www.rijksoverheid.nl/documenten
- Zowel het ministerie van OCW, de inspectie als de MBO Raad maken regelmatig Q&A's over veelgestelde vragen en nieuwe wet- en regelgeving:
 - www.mboraad.nl
 - www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/middelbaar-beroepsonderwijs
 - www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/middelbaar-beroepsonderwijs
- In het onderzoekskader van de onderwijsinspectie voor het mbo kunt u teruglezen welke indicatoren de inspectie hanteert en wat de normen zijn om een voldoende te halen: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderzoekskaders/documenten/publicaties/2021/07/01/onderzoekskader-2021-middelbaar-beroepsonderwijs>

Als u laagdrempelig op de hoogte wilt blijven van veranderingen in wetgeving voor het mbo, zijn er verschillende kanalen om te volgen:

- U kunt uzelf abonneren op de nieuwsbrieven van de inspectie en het ministerie over het mbo, net als op de nieuwsbrief van de MBO Raad:
 - Abonneren op nieuwsbrieven van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap | Nieuwsbrieven Ministerie van OCW (nieuwsbrievenminocw.nl)
 - Inspectie van het onderwijs <https://www.onderwijsinspectie.nl/abonneren>
 - MBO Raad: [MBO Raad \(spotler.com\)](http://MBO Raad (spotler.com))
- Het ministerie van OCW heeft verschillende social media kanalen die u kunt volgen waarop belangrijke ontwikkelingen worden bijgehouden:
 - <https://nl-nl.facebook.com/MinisterieOCW/>
 - <https://www.instagram.com/minocw/?hl=nl>
 - <https://twitter.com/minocw>
 - <https://www.linkedin.com/company/ministerie-van-ocw>

Heeft u meegedaan aan de gesprekken voor deze brochure en wilt u in gesprek blijven met het ministerie? Of heeft u dat niet gedaan, maar lijkt het u wel leuk in de toekomst? Dan kan dat op de volgende manieren:

- Twee keer per jaar organiseert de directie mbo ‘Denk mee met OCW’’: een dag waarop elke geïnteresseerde docent zich kan opgeven om mee te praten over actuele beleidsontwikkelingen.
- Elk jaar werkt tenminste één leraar-ambtenaar bij de directie mbo: medewerkers uit de onderwijspraktijk die een jaar parttime voor het ministerie van OCW gaan werken en parttime in het onderwijs blijven. Zo vindt er wederzijds uitwisseling van kennis plaats.
- Het ministerie van OCW heeft elk jaar een nieuwe besloten online lerarencommunity van 250 leraren, die onderzoeksvragen krijgen van beleidsmedewerkers.
- Meer informatie vindt u hier: <https://www.nieuwsbrievenminocw.nl/actueel/nieuwsbrieven/nieuwsbrief-denk-mee-met-ocw/denk-mee-met-ocw/aanmelden>
- Indien u graag op de hoogte blijft over bovenstaande initiatieven en momenten waarop ze plaatsvinden of u zich kunt aanmelden, kunt u zich aanmelden via: <https://leraar.us14.list-manage.com/subscribe?u=81a8ff39a7044d1576b792b29&id=e8aafb5bcd>

Wilt u meer weten?

Staat uw vraag er niet tussen? Of wilt u meer weten over het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering? Kijk dan op www.onderwijsenexaminering.nl

Disclaimer

Deze brochure is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Voor onjuistheden en onvolledigheden met betrekking tot de inhoud van de handreiking kunnen de samenstellers van deze handreiking echter op geen enkele wijze verantwoordelijk of aansprakelijk worden gesteld. Aan de inhoud van deze brochure kunnen dan ook geen rechten worden ontleend.

Colofon

Den Haag, januari 2024

De brochure is een productie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daarbij is samengewerkt met de Inspectie van het Onderwijs en de MBO Raad